

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

XVI. Amici vades. Pro juvene contra matrem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

DECLAMATIO XVI.
AMICI VADES.

ARGUMENTUM.

Duo amici, ex quibus uni mater erat, peregre profecti, ad tyrannum appliciti sunt. Mater cognito quod filius haberetur à tyranno, flendo oculos amisit. Oblata est à juvenibus tyranno conditio ut dimitteret alterum ad visendam matrem ad diem præstitutam reversurum ita, ut nisi occurrisset ad diem, de eo qui restiterat, pœna sumeretur. Et jurejurando adstrictus est. Venit juvenis in civitatem. Mater detinet ex lege, qua parentes in calamitate deserere non licebat.

PRO JUVENE CONTRA MATREM.

ETSI, sanctissimi viri, olim omnes videor humanorum pectorum affectus in solam amicitiam contulisse, & patior invidiam hominis qui sibi non reliquerit ut amaret & matrem: quoties tamen universam pietatis meæ conscientiam intueor, in qua minimum est quod videor bonus amicus, non possum non hanc primam electionis nostræ complorare fortunam, quod mihi necesse est aut amicum relinquere, aut matrem. Facinus, severissimi viri, facinus fit impatientissimis affectibus meis, quod succurri non potest duobus. Excedit omnem querelæ meæ complorationem, quod tam diversis meorum conatibus adversa conveniunt, ut videar eligere. Quid non darem miser pro luce matris, qui ut illam viderem, amicum dedi? Fidem vestram, judices, ne inter maximas necessitates pereat usus hominis, qui paratus est duobus impendi. Jam hic est tota ratio clementiæ, ne ibi me detineatis, ubi non profum. Nec dissimulo, sanctissimi viri, proferre me cum maximo incredibilem exempli fidem, ut non immerito possim videri cum matre colludere. Ego videor excogitasse istum colorem, & hoc quod detineor, amicitia vocatur infirmitas. Miseremini judices, tentate me, & dimittite. An voverim reverti, scire non potestis nisi revertor. Illud, sanctissimi judices, illud affectus meos torquet ac lacerat, quod si in ingenti expectatione deceptus. Speraveram futurum,

O 4

ut hoc

ut hoc loco rem magnam faceret & mater. Paraveram apud tyrannum hanc jactationem, ut me crederet remissum: & genus ostentationis adamaveram, ut mirarentur hominis fidem etiam in orbitate. Quo vultis hoc animo feram quod etiam ut revertar, amico meo mater imposuit? Et quantum ad hanc pertinet, maximum juvenem decepit, illum qui meos crediderit affectus. Non possum, iudices, litis hujus dissimulare facinus. innocentius fuerat ut ego nollem reverti. Viderint sanctissimi viri, qui receptas nominum persuasiones velut aliquam servitutem charitatis attendunt. Me si quis interroget, nullos affectus tantum nasci puto. Et si quis omnia vera ratione respiciat, quicquid liberos, fratres, propinquos invicem tenet, amicitia est. Homines igitur, quos cum maxime incredibilium rerum loquitur invidia, sumus sine dubio non ejusdem pars animæ, non ejusdem pondus uteri: & quanto minus in causis, tanto plus in affectu est. Admirabilior charitas, in quam coimus viribus nostris. Non pudet, iudices, hanc fateri persuasionem, minus debetur homini qui aliquem ideo tantum amat, quia necesse est. Ita est, iudices, ita est, à primis statim ætatibus in eandem coire vitam habet aliquem fraternitatis affectum. Sic effectum est, ut nos statim fama committeret: & tali certamine coivimus, ut si quid accidisset uni, deberet & alteri exemplum. Inde est quod & pariter reverti contempsimus, & quasi facilius esset inter fidos, placuit sub incerto pelagi cohærere. Nec tamen vanitate, nec discursu putetis extractos: magnas & inexplicabiles navigandi fuisse causas, vel hinc potestis æstimare, quod nos non detinuit hic mater. Utrumne igitur, iudices, sumere de nobis etiam nunc voluit experimentum ipsa amicitia? & parum fortuna credidit hominibus adhuc tantum feliciter amantibus? An hæc est magnæ semper opinionis invidia? nec ulli unquam tam plena confessione laudantur, ut illos non ipsa quoque amicitia tentare velit? Littoribus appulsi sumus,

[Sumere de nobis etiam nunc voluit.] Fortes etiam hoc voluit experimentum. Gron.

sumus, homines : quorum omnia casus , fama custodiebat. Consumitur terrore, qui parentibus statim cæcitas est. Hinc illud evenit, quod sumus pariter alligati. Sic magis adversus solum carcer inventus est. Pudet, judices, fateri, jam in hoc victus, jam inferior recessi. ex duobus magis amatur, quem tyrannus paratus est alligare. Quantum tibi amice debeo? Non potuit nos dividere nisi mater. Tibi primum cæcitas nunciata est, tuus hic affectus fuit quod hoc credidit tyrannus. Quid ille non fecit ut rex desideraverit vicarium corpus? amplexus est catenas. Sponderi sibi voluit hominem rediturum per maria, per matrem: repromisit de incertis tanquam de animo suo. Quis hominum pro se tam multa fecisset? Præstitit inquam amicus, præstitit rem, quam videbatur ideo tyrannus indulgisse ne fieret: & hominem qui in rebus humanis hunc esse nolebat affectum, decipimus dum tentamur. Ego non invenio cur horreat mater carcerem, quid sibi velit quasi destinatas operire cervices. Non odit me tyrannus, cujus non interest an alium occidat. Miserere mater, si quis est magnorum meritorum pudor: querere quod unum de cæcitate impatientius ex nobis amaris semper absentem. Cui tu fortunas, quibus necessitatibus injicis manum? Me ad amicum meum admitteret alterius catena, & tyrannus nunc mihi portas aperiret, subsidio navigium pirata præstaret. Si mehercle ante morerer, ire deberes mater ad diem. Misera non intelligis quanto te ² magis plus obligaverit amicus? plus debes homini, qui me tibi remisit, ex quo pati non potes ut revertar. Libet mehercle, judices, libet misereri hominum qui me laudant revertentem. Amicus mihi credidit ut redirem. Ita nunc ego facio rem magnam, ego sum ille bonus amicus, ille mirabilis, ille narrandus. ³ Si qua dicentis fides est, facinus mihi videtur,

O 5 quod

¹ Cui tu fortunas, quibus necessitatibus.]
 Lege: Cui, per fortunas. Aut, cui tu, per fortunas. Idem.

² Magis plus obligaverit amicus.] Le-

ge: plus obligaverit amicus. Idem.
³ Si qua dicentis fides est.] Potius, dicentis. Idem.

quod scio me non esse periturum. Sentit, iudices, & ipsa mater rem se facere turpissimam, si necessitate detinear. Itaque mulier quæ adhuc de affectu cuncta fecerat, ad legem subito convertitur. Pessima, iudices, causa matris est, in qua plurimum lex potest. Liberi parentes in calamitate ne deserant. Facinus est, iudices, hoc dici homini reverso. Ita nunc ego contemno matrem, ego despicio cæcitatibus obsequia, homo qui omnium calamitatum mearum ambitum in hoc consumpsi, ut redirem? qui inter supremas sollicitudines non pro me rogavi? Mihi quisquam contumacium supplicia liberorum, mihi neglectæ pietatis minatur invidiam? Bone Jupiter, quanti mihi constitit ne malus filius viderer? Imputem tibi necesse est mater, quod meum amicum propter te reliqui, ad quem facinus est non reverti. Nondum iudices, necessitates meas, nondum amici merita refero, interim contendo tunc esse tantum legis hujus usum, cum in calamitate soli sunt parentes. Magnam partem mortalium fortuna dimisit à legibus, nec ulla jurata tristitia sunt, ut ea in adversis patiantur homines. Ego cum me necessitas rapit, sic habeo queri, quasi relinquar. Excusatæ sunt parentibus liberorum calamitates, & si quem lex ista deprehenderit, in alterius fatum transeat necesse est tanquam orbitatem. Quid enim si me detinente¹ matre, alter è latere revocaret? & si bella militem poscerent, si legatum patria dimitteret, ² veluti ad propriam descendam necessitatis meæ complorationem? Si me damnatum poena constringeret, videlicet effringeres carcerem mater, injiceres carnifici manum, & perituri filii jugulum auctoritate juris operires? Dii deæque quam longe est lex quæ retinet hominem, qui poenæ non venit! Nescis quantum intelligo mater, quantam invidiam debeant facere liberis parentes, à quibus relinquuntur. Mater quæ se deserit queri.

¹ Matre alter è latere revocaret.] Forte: si me detinente matre pater ad sese revocaret. Gronovius.

² Veluti ad propriam descendam.] Di-

stingue: vel, (uti ad propriam descendam necessitatis meæ complorationem) si me damnatum poena constringeret? videlicet effringeres. Idem.

queritur, illud exclamet, Filium meum civitas peregrina sollicitat: ut amœnos nescio cujus recessus orbis petat, debilitati meæ subtrahit humeros. Juvenis meus abducitur amore meretricis, & ab officiis civitatis vitiis abstrahitur oculorum. Ejusmodi gemitu filium necesse est persequaris, ut quod detineor, obiter & pœna sit. Non facit ista lex ad liberos qui misericordia detinentur. Ut turpe sit quod recedo, in eo tantum est ad quem revertor: & ut facinus sit relicta mater, non faciunt nisi causæ relinquendi. Homo qui ad tyrannum revertor, si malo animo relinquo matrem, dignus sum qui detinear. Non est itaque quod subinde nominis vestri beneficia mater opponas, non est quod utilitati tuæ fieri potest, si credimus esse in rebus humanis & alterum affectum amicitiae, quam mihi videtur natura excogitasse ut coire invicem possit totum hominum genus, quæ ideo nondum circa se tenet omnes admirationes, quia tota non contingit, quæ tamen pervenerat ad incredibilem fidem, nisi illam vos impediretis. Amicitia plurimorum corporum, unus animus, vicariæ manus, fortior quam matris affectus. Rogo quid refert, quid vocetur ille qui sic amat? Quid interest ex quibus magna merita descendant? Vultis scire quid de hoc affectu sentiat mater? Et amicum meum putat malle ne revertar. Finge me positus paulisper meritis, quibus obligatus sum, hoc tantum dicere, Amicus alligatus est, ire volo mater, ut redeat, ut consoletur, ut dominum rogem, ut si tyrannus exegerit, vicarium corpus opponam. Quid detines? quid moraris? Hoc est tempus propter quod coimus. Nescias an diligat, cujus non habet experimenta nisi sola felicitas: & si vitæ præstes omnia secunda, amicus ociosa res est. Dicturum me putas, hoc expectat alligatus, expectat totum imo genus hominum, & nos in hanc fidem persuasionis receperunt, ut si hoc faciam, nemo miretur. Vis scire mater, quem affectum, quam reverentiam in calamitatibus amico præstare debeamus?

3 Quod utilitati tuæ fieri potest.] Lego: non est, quod utilitate tui fieri potes. Idem.

mus? Nullam legem timuit ne relinqueretur. Differo interim causam amicitiae, agere paulisper omnium libet, & tyrannus mihi credidit, volo reverti. Nulli unquam mater plus commisit fides, neminem magis obligaverunt expectationes. Credidit mihi homo, cui res favorabilis contingit si decipitur, qui sibi excogitasse contra omnes amicos videtur, ut illi imponeremus. Non est quod mihi supplicia, quod omnem mortis apparatus mater opponas. Facinus est, id tantum hominibus bene credere, quod expedit: & actum est de rebus humanis, si sola servatur utilitatum fides. In finitum est quantum mihi crediderit tyrannus, si me occiderit reversum. Intelligit, iudices, & ipsa mater, quantae reverentiae locum amicus obtineat, quae incipit contendere affectu. Nisi fallor igitur, cum ego sim materialis, hoc primum aestimare debetis, uter in ea calamitate plus fecerit. Ante omnia permittite mihi de hoc affectus tui genere mater queri. Quid tibi tam rabido, tam praecipiti dolore voluisti? Quid adversis tuis praestare faciem, & in oculos tuos accipere nuncium? Non reliquisti tibi ut redimeres, sine dubio adjecisti ad matris affectus, oculos in media orbitate fudisti, sed illud non laxat catenas, non explicat corpus. Quid mihi prodest iste qui se citra filium consumpsit affectus? Plus fecisset mater quae isset ad tyrannum. Alligatus sum, tu nunc sic flebis tanquam solvar in lectulo, tanquam in tuis manibus expirem. In quibusdam calamitatibus desperatio non est summus affectus: & quisquis orbitatem statim credit, festinat ad impatientiae securitatem. In similes licet mater tantae pro me impatientiae, tam incredibilis affectus, amicus rem difficiliorem fecit, quod servavit oculos suos, ut alligaretur. Dii deaque, quantum ille praestitit qui mihi invidit poenam meam, nec recessit! Ille, ille terribilem carcerem facit, qui inde procedit. Jam non corporis nexus haerebat, nec aliud quam resederant pondere catenae, consumpti longo squalore vultus, concretae noctibus diebusque super ora lacrymae.

mæ. Misere mini, iudices, ne perdat auctoritatem meritum quod ultra expectationem est. Ponite sub oculis alligatos, quorum alterum amicus redemerit, alterum mater. Rogo uter plus fecerit? Bone Jupiter, quam avide, quam fortiter vincula nostra tractavit! Quibus ille precibus exegit ut sibi crederetur! Accipe, inquit, has manus, hæc membra, si fieri potest, ut amicum matri remittamus. In totum explebo, si videatur, vicaria pœna locum recedentis. Vel si vis utique tibi dimissa membra restitui, spondeo quemcunque iusserit aperto jugulo diem. Fidem deorum hominumque, quid non factum est, ut amicum meum pœniteret? Ingestum est misero illud carceris tenebrarumque secretum, gravioribus vinculis opus esse carnifex dixit ad bonum amicum. Accedere ad illud cubile iussi sunt homines nocentes: & subinde dictum est, Vide tamen, amicus si tanti est. Una vox, unus miseri gemitus. Urite, lacerate, distrahite, ille tamen revertetur. Misere mater, magna res agitur. amicum meum reliqui contendentem cum tyranno. Excuso me vobis humani generis affectus, & tibi ante omnia mater excuso, quod hoc fieri passus sum. Ulla ergo in rebus humanis necessitas tanti fuit, ut illum amicum meum in carcerem ipse deducerem? ut squallorem meum, meas catenas in membra festinantis exuerem? ut tam abrupti commeatus diem contra tot incerta promitterem? Testor te misera conscientia, & si quod nos in illa necessitate numen aspexit, quantum simus rixati circa catenas, quam omnia fecerim ut ille potius veniret ad matrem. Fateor, iudices, unius cogitationis pudore victus sum, quod tam magni beneficii difficultatem ab amico non accipere affectus videbatur hominis, qui non credidisset. Misere mater, ne me solutum putes, amicum alligavi. Hæ sunt catenæ quæ tegunt membra, quæ per maria, per infinita terrarum spatia restringunt. Sic non potest carcer effringi. Invideo tyranno scit alligare amicos, scit tenere dimissum. Iterum ac subinde proclamem necesse est, Ego
amicum

amicum meum alligavi, & ut te viderem, poenam meam altero homine implevi. Scio quo hoc amicus praestiterit animo, sed ego rem feci hominis non reversuri. Interrogo hoc loco impatientiam tuam mater, interrogo, quid faceres, si nos ad te videndam deduxisset alligatos aliquis satellites, si barbarus aliquis? Fruereris oculis, fruereris amplexibus? Non est quod te ista tanquam levior, tanquam expeditior conditio decipiat. Quid putas esse quod me dimittit solutum ire quo vellem? Crudelis artifex non relinquit nobis ut imponeremus. Supervacuo igitur hoc vos in matris causa movet, quod caeca est. Hoc quod nobis invidiam facit vulneribus oculorum, nolite detinendi putare causas: idem videns faceret. Nec plus est quod non potest caecitas ferre, quam mater, ut aliqua filio carere non possit, nonnunquam calamitas facit. Quod si, iudices, in persona mea nec affectu nec meritis inferior est amicus, quid aliud justitia vestra debet attendere, quam uter plus patiat? Jam satiavit dolorem mater, egressit aetatus, effudit impetum, jam non desiderant oculi, cum cadunt. Adjice quod hanc qualemque fortunam inter amicos tenet, inter propinquos, habet omnia ministeria sua debilitas, suas cooperationes. Vis scire quanto intolerabilius sit quod patitur amicus? Excavavit te quod ego sic tenebar: ille accipit cibos, quos carnifex, quos tortor apponit.

DECLAMATIO XVII.
VENENUM EFFUSUM.

ARGUMENTUM.

Filium ter abdicare voluit pater, victus. Invenit quodam tempore in secreta domus parte medicamentum terentem. Interrogavit quid esset, cui parasset. Ille dixit venenum, & se mori velle. Iussit pater bibere. Ille effudit medicamentum. Accusatur à patre parricidii.

PRO FILIO CONTRA PATREM.

LASSATUS per diversos miseræ mentis aetatus, & leundem dolorem, dum me ab utroque animi genere
semper

I Dum me ab utroque animi genere.] semper quod impulit, abducat. Nam dum scribe: cum me ab utroque animi genere abducit & licet, erat dicendum. Gron.